Ons kenmerk : 201022267 Archeologische bureaustudie Sluisbuurt 11-11a Uitgeest
Bijlage : 1

BR 2010.008 09.07.10

Archeologische bureaustudie

Sluisbuurt 11-11a

Uitgeest

ILAHS

BUREAUONDERZOEK naar de archeologische waarde van locatie SLUISBUURT 11/11A in de gemeente UITGEEST

ILAHS.reeks3
Amsterdam, Elles Besselsen/Marjolijn Kok
Juni 2010
© ILAHS

BUREAUONDERZOEK naar de archeologische waarde van locatie SLUISBUURT 11/11A in de gemeente UITGEEST

2010

auteur E.A. Besselsen/M.S.M. Kok
redactie E.A. Besselsen
In opdracht van De heer Rodenberg/T. Oosterman (GRS Spijker Milieu)
illustraties E.A. Besselsen/M.S.M. Kok
fotografie E.A. Besselsen

ISSN 2210-3430

Trefwoorden Bureauonderzoek, Uitgeest, Sluisbuurt, Lagendijk

Stichting Institute of Landscape Archaeology and Heritage Studies
Maaskade 174-B
3071 NT Rotterdam

©ILAHS, Amsterdam 2010
www.ilahs.org

Disclaimer De opstellers aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUD

1. INLEIDING

1.1 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN HET ONDERZOEKSGEBIED
1.2 PLAN- EN ONDERZOEKSGEBIED
1.3 DOEL
1.4 METHODIEK EN GERAADPLEEGDE BRONNEN

2. INVENTARISATIE VAN HET ONDERZOEKSGEBIED

2.1 HUIDIGE EN TOEKOMSTIGE SITUATIE
2.2 LANDSCHAPPELIJKE EN AARDWETENSCHAPPELIJKE CONTEXT VAN HET PLANGEBIED
2.3 HISTORISCHE WAARDEN IN HET ONDERZOEKSGEBIED
2.4 ARCHEOLOGISCHE WAARDEN IN HET ONDERZOEKSGEBIED

3. VERWACHTING ARCHEOLOGISCHE WAARDEN IN HET PLANGEBIED

4. ADVIES

LIJST FIGUREN EN TABELLEN

GERAADPLEEGDE BRONNEN

1. INLEIDING

1.1 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN HET ONDERZOEKSGEBIED

Projectnaam	Uitgeest-Sluisbuurt 11/11a
Provincie	Noord-Holland
Gemeente	Uitgeest
Plaats, toponiem	Uitgeest, Sluisbuurt 11/11a
Kaartblad	19C
Centrale coördinaten	109633/504687
Omvang plangebied	Circa 900 m2
Eigenaar grond	[redacted]
Aard huidige inrichting	Deels bebouwd en deels verhard
Plaats in archeologisch proces	Bureauonderzoek
Landelijk onderzoeksnummer	is aangevraagd bij archimeldpunt
Opsteller	Institute of Landscape Archaeology and Heritage Studies (ILAHS)
Auteur, senior archeoloog	Drs. E.A. Besselsen/dr. M.S.M.Kok
Beheer en plaats doumentatie	Archis, e-Depot
Bevoegde Overheid	Gemeente Uitgeest
Opdrachtgever	[redacted]
Contactpersoon	Ing. T. Oosterman, GRS Spijkermilieu

1.2 PLAN-EN ONDERZOEKSGEBIED

Het plangebied ligt aan de Sluisbuurt 11,11A in de gemeente Uitgeest, regio Kennemerland in Noord-Holland (fig.1). De Sluisbuurt is het verlengde van de Lagendijk (ten oosten) en de Meldijk (ten westen), genoemd naar de sluis tussen het Uitgeestermeer (ten noorden) en de Westergeestervaart (ten zuiden van het plangebied). Binnen 100 m ten oosten van de locatie ligt de A9 van Amsterdam naar Alkmaar.
De planlocatie Sluisbuurt maakt deel uit van de historische kern van de gemeente Uitgeest. De historische kern kent een hoge verwachtingswaarde maar is niet beschermd op de Archeologische MonumentenKaart (AMK nr.13945). Op de Archeologische MonumentenKaart is de begrenzing van de historische kern aangehouden zoals aangegeven op historische kaarten uit 1849-1859.
Het onderzoeksgebied voor dit archeologisch bureauonderzoek beslaat de strandwal waarop Uitgeest is gelegen met de achtergelegen kweldervlakte met kreken waar de planlocatie zich bevindt om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen van het gebruik van de diverse landschappelijke eenheden in verschillende periodes in het verleden (tussen de coördinaten X108.000-112.000/Y502.000-506.000, zie fig.9).

1.3 DOEL

Een bureauonderzoek bestaat uit een literatuur- en bronnenonderzoek, een inventarisatie van bekende archeologische waarnemingen van het onderzoeksterrein en de nabije omgeving, en uit een analyse van beschikbaar geologisch, archeologisch en historisch kaartmateriaal. Het doel is op basis van de verworven informatie over bekende en te verwachten archeologische waarden een gespecificeerde archeologische verwachting voor het plangebied op te stellen. Op basis van deze verwachting wordt vervolgens een advies gegeven ten aanzien van de eventuele vervolgstappen in de archeologische monumentencyclus.

1.4 METHODIEK EN GERAADPLEEGDE BRONNEN

Bij het totstandkomen van dit rapport is gebruik gemaakt van het Archeologisch Informatie Systeem (Archis2), Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW), de Cultuurhistorische Waardenkaart van Noord-Holland (CHW), diverse historische kaarten en kadasterkaarten (watwaswaar.nl en leidenarchief.nl), de KennisInfrastructuur CultuurHistorie (www.kich.nl) en divers geologisch en archeologisch onderzoek (zie literatuur). Er is gebruik gemaakt van de geogenetische kaart[1] van het gebied. Deze kaart toont de afzettingen direct onder de bouwvoor en incorporeert gegevens uit de bodemkaarten, de Aktuele Hoogtekaart Nederland (AHN), geologische profielen uit opgravingen en de expertise van de opsteller van de kaart P. Vos. De kaart is gemaakt voor het promotieonderzoek van M.S.M.Kok. Deze kaart is gedetailleerder dan de IKAW omdat daar alleen de hoge delen in het landschap een hoge waardering krijgen zonder onderscheid naar periode. De geogenetische kaart geeft daarnaast inzicht in de

[1] Kok 2008, binnenkant omslag.

ontstaansgeschiedenis van het landschap en geeft zo de mogelijkheid ook tijdsdiepte in te bouwen.
Dit bureauonderzoek is uitgevoerd conform de eisen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 3.2). Na afronding wordt het rapport van dit bureauonderzoek met de verzamelde, en gecombineerde, data en de uitkomsten van het onderzoek overgedragen aan e-depot en afgemeld in Archis.

Figuur 1. Ligging van de planlocatie Sluisbuurt 11/11A (A) in Uitgeest. Inzet: Uitgeest in Nederland.

Figuur 2. Huidige situatie (directe omgeving van) plangebied Uitgeest-Sluisbuurt 11/11A (foto's Elles Besselsen, 29 juni 2010).

2. INVENTARISATIE VAN HET ONDERZOEKSGEBIED

2.1 HUIDIGE EN TOEKOMSTIGE SITUATIE

De grondeigenaar, [redacted] heeft plannen voor woningbouw op de locatie Sluisbuurt 11/11a in de gemeente Uitgeest (fig.3). Voor de nieuwbouw worden drie bestaande gebouwen gesloopt en een terrein van circa 900 m2 heringericht. De huidige bebouwing heeft een funderingsdiepte van ongeveer 0,50 m onder maaiveld. Het betreft een woonhuis en (stolp) boerderij uit de jaren '20 van de vorige eeuw en een modern schuurtje. De nieuw te bouwen woning heeft een oppervlakte van ongeveer 120 m2. Onder de woning komt een kruipruimte van circa 40 cm. De nieuwbouw is gepland met een palenfundering tot 8 m diepte en een ringbalk tot 0,50 m onder maaiveld. Op het terrein wordt verder een nutstrace aangelegd van de weg naar het woonhuis van 3 m lang en 0,50 m diep. Met de herinrichting gaan geen andere bodemingrepen en aan-en afvoer van grond gepaard.

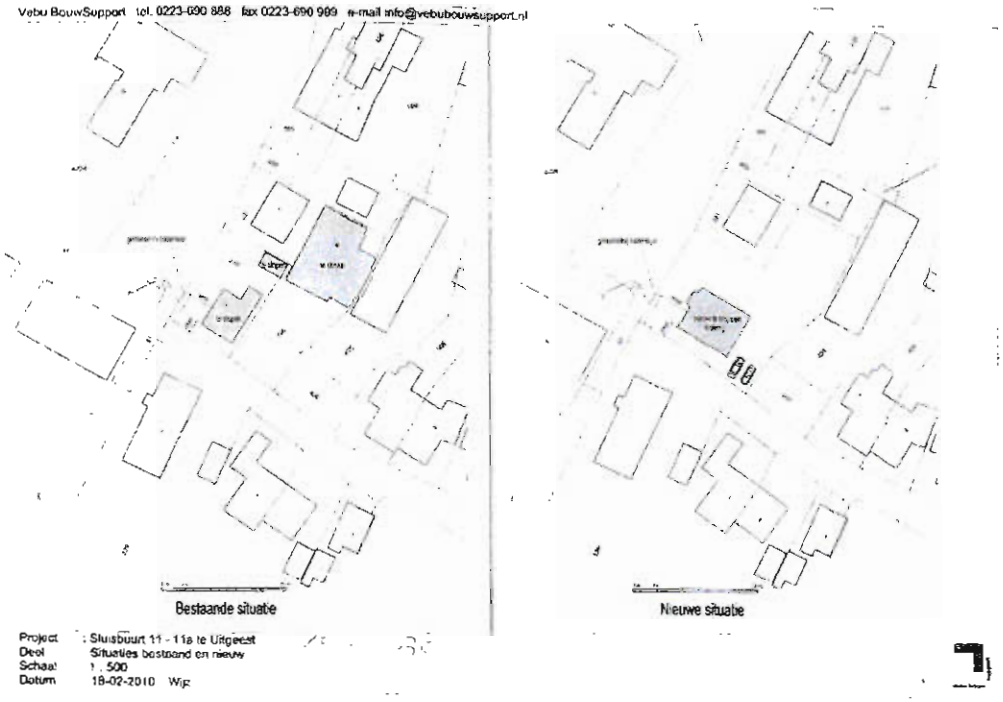

Figuur 3. Huidige en geplande toekomstige situatie van het plangebied Uitgeest-Sluisbuurt 11/11A.

2.2 LANDSCHAPPELIJKE EN AARDWETENSCHAPPELIJKE CONTEXT VAN HET PLANGEBIED

Uitgeest maakt onderdeel uit van het Oer-IJ estuarium, een gebied dat de huidige gemeenten Egmond, Castricum, Limmen, Akersloot, Zaanstad, Heemskerk, Beverwijk en Velsen beslaat. Het 'Oer-IJ' verwijst naar een binnenmeer dat zo'n 2000 jaar geleden in open zeeverbinding bij Castricum lag. Het wordt beschouwd als de de oerloop van het huidige IJ van Amsterdam. Het Oer-IJ estuarium bevat een grote landschappelijke diversiteit. Er zijn getijdelandschappen, zoals getijdegeulen, platen en slikken, strandzanden en kwelders; terrestrische landschappen, zoals strandwallen, lage duinen maar ook venen en verland getijdelandschap. Het Oer-IJ is zeer bepalend geweest voor de menselijke aanwezigheid in en het gebruik van het landschap. Uitgeest ligt op de oudste van de drie strandwallen die zich vanaf 3000 voor Chr. aan de kust ontwikkelden. In deze periode ontwikkelt zich het Oer-IJ en verschuift de monding van het oude getijdesysteem zich van een gebied tussen Amsterdam en Haarlem naar een gebied tussen Beverwijk en Heemskerk. Tussen de strandwallen ontstonden de strandvlakten. Tot ongeveer 500 voor Chr. vormde zich zo een 6 tot 10 km brede kuststrook, bestaande uit strandwallen en strandvlakten. Afhankelijk van diverse factoren zoals veranderingen in de waterhuishouding en klimaatsveranderingen, waren de gebieden aan weerskanten van de strandwal drassig en

relatief ontoegankelijk. Het plangebied ligt rond 2500 voor Chr. ten oosten van de strandwal in een veengebied (fig.4a).
Rond 1500 voor Chr. verschuift de monding van het Oer-IJ noordwaarts bij het huidige Castricum. De strandwal bij Beverwijk en Heemskerk breidde zich uit maar de strandwal waarop Uitgeest is gelegen werd juist kleiner, waarop het achtergelegen veengebied overspoelde. De strandwal Assum-Uitgeest-Dorregeest werd doorsneden door een aantal getijdegeulen. Het plangebied ligt in deze periode in een kweldergebied (fig.4b-c).
Rond 500 voor Chr. was het zeegat bij Egmond verland waardoor de drainage van het gebied Egmond-Alkmaar-Bergen verslechterde. Hier onstond dan ook een grote veengebied. In het Oer-IJ estuarium was tussen 650-550 voor Chr. sprake van een toenemende invloed van de zee waardoor de getijdegebieden groeiden ten koste van het veen. Ook ontwikkelden zich in deze periode nieuwe kreeksystemen. In een van die kreken is onder de spoorbaan De Kleis in Uitgeest een boomstamkano uit de Vroege-IJzertijd ontdekt. Nabij de strandwal van Limmen vonden grote zandverstuivingen plaats en vormden zich aanvankelijk op de strandvlakten en later ook op de strandwallen de oude duinen. Het proces van duinvorming bleef doorgaan en werd deels versterkt door menselijk handelen, zoals het kappen van het natuurlijke bosbestand vanaf de Bronstijd.
Vanaf 550-450 voor Chr. begon de monding van het Oer-IJ bij Castricum dicht te zanden. Het zeegat werd steeds kleiner. Door deze verlanding vielen grote delen van het voormalige kwelder- en aangrenzende randzone van het veengebied permanent droog. Grote delen van deze drooggevallen gebieden waren nu geschikt voor permanente bewoning door de mens. Het plangebied ligt in deze periode in het verlande kweldergebied (fig.4d).
Vanaf het begin van de jaartelling is het hele Oer-IJ gebied afgesloten geraakt van de open zee door een gesloten strandwal. Vanaf die tijd kon in het hele voormalige getijdegebied van het Oer-IJ geleefd worden (fig.4e).
Veroorzaakt door een nattere periode verslechterde de drainage van het Oer-IJ gebied en kon het veen zich vanaf 200 tot 1000 na Chr. uitbreiden over het voormalige getijdelandschap. In deze periode was ook het plangebied gelegen in een veengebied (fig.4f).
In de loop van de 10e eeuw neemt de invloed van de mens op het landschap enorm toe. Het ten oosten van de strandwallen gelegen veengebied wordt ontgonnen. Daarbij ontstonden talrijke nieuwe woonkernen. Rond 1150 diende zich een nieuwe periode met hoge waterstanden en stormvloeden aan. De zee overstroomde het pas ontgonnen veengebied, dat extra kwetsbaar was geworden door oxidatie en inklinking van de bodem. Veel land ging verloren met het ontstaan van grote meren. In deze tijd moet ook het Uitgeestermeer zijn ontstaan. De bewoners van Uitgeest probeerden zich tegen het water te beschermen met de aanleg van dijken. De Lage- of Sint Aagtendijk in het plangebied werd rond 1290 aangelegd. Het plangebied is gelegen aan (het verlengde van) deze laatste dijk nabij de sluis aan de zuidkant van het Uitgeestermeer.

Zie achterin het rapport figuur 4. Paleogeografische kaarten van het Oer-IJ gebied rond 2500 voor Chr., 1500 voor Chr., 1000 voor Chr., 500 voor Chr., 0, 1000 na Chr. (uit Kok 2008).

2.3 HISTORISCHE WAARDEN IN HET ONDERZOEKSGEBIED

Zoals vermeld maakt de planlocatie deel uit van de historische kern in de gemeente Uitgeest, welke een hoge waarde maar geen beschermde status heeft gekregen op de Archeologische Monumentenkaart (AMK 13945). Op de kaart is de begrenzing van de historische kern zoals aangegeven op historische kaarten uit 1849-1859 aangehouden.
De planlocatie Sluisbuurt ligt aan de oostkant van de historische kern aan de Lage of Sint Aagtendijk. Deze binnenwaterkerende dijk is waarschijnlijk rond 1290 aangelegd (Cultuurhistorisch GIS geo-object, CG-Id:EL0020588). De Sluisbuurt vormt de verbinding tussen Meldijk en de Lagendijk. In 1653 stond in deze buurt, ten oosten van de planlocatie aan de andere kant van de dijk, de meelmolen De Krijgsman. De molen verloor in 1902 zijn wieken en werd in 1954 geheel verwijderd. De locatie waarop de molen heeft gestaan is momenteel braakliggend terrein.

Figuur 5. Prentbriefkaart van meelmolen 'De Krijgsman' aan de Lagendijk, ophaalbrug en poldergemaal in Uitgeest in de nabije omgeving van de planlocatie Sluisbuurt (bron: www.noordhollandsarchief.nl, collectie prentbriefkaarten Provinciale Atlas, circa 1920).

De oudste kaart waarop het plangebied 'Uytgheest' herkenbaar is opgenomen is Tonneel des Aerdrijcks ofte Nieuwe Atlas, kaartedeel 257 van Blaeu uit 1657. Hierop is duidelijk de 'Laegen Dyck' aangegeven met in de nabije omgeving van de planlocatie drie molens. Verder komt geen bebouwing langs de dijk voor. Het Uitgeestermeer, op deze kaart aangeduid als 'Smuiech', is hier niet verbonden met de Westergeestervaart die hier 'Laen Balck' heet. De sluis dateert echter uit 1641 (fig.6).

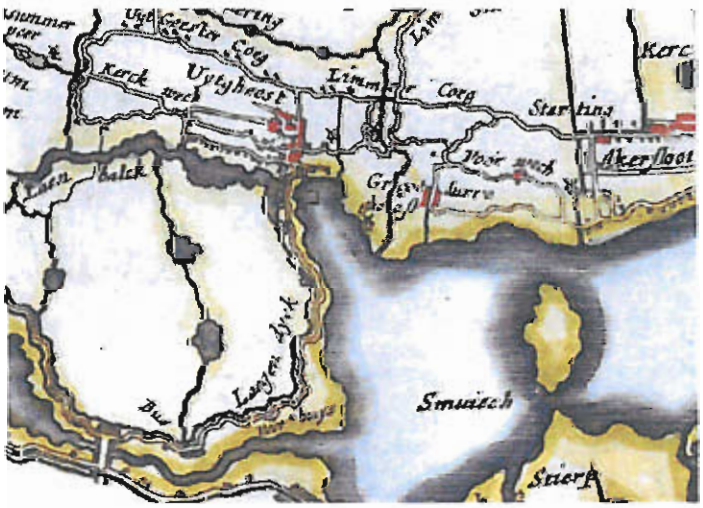

Figuur 6 Plangebied Sluisbuurt op uitsnede van Toonneel des Aerdrijcks ofte Nieuwe Atlas, kaartdeel 257, van Johan Blaeu 1657.

Latere kaarten laten bebouwing zien direct achter de huidige bebouwing op de planlocatie aan het water, de sluis. Op de kadasterkaart (minuutplan), sectie D, blad 2 uit 1811-1832 is de planlocatie aangegeven met kadasternr. 81. De genoemde bebouwing betreft kadaster 82 en 83. Op de locatie zelf is geen bebouwing aangegeven (fig.7).

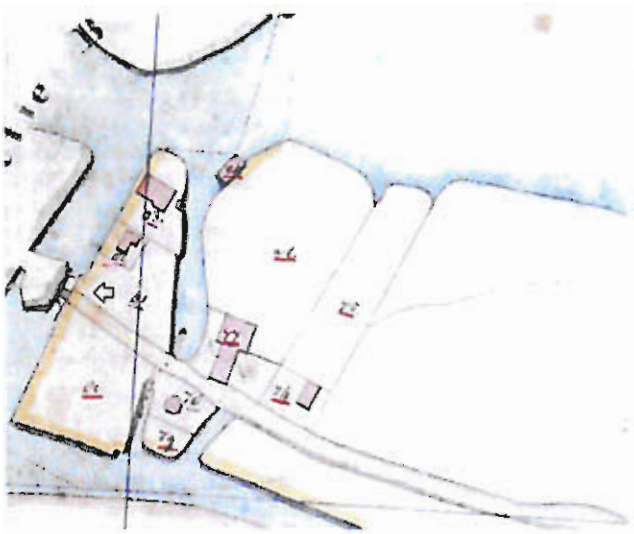

Figuur 7 Plangebied Sluisbuurt op uitsnede van kadasterkaart (minuutplan), sectie D, blad 2 uit 1811-1832.

De topografische militaire kaarten (Bonneblad) uit 1879 en 1900 geven hetzelfde beeld. Op deze kaarten staan tevens het stoomgemaal en de ophaalbrug vermeld (fig.8). Deze dateren beide uit 1874. Op de versie uit 1905 staat de locatie van de molen De Krijgsman met KM aangegeven.
De topografische kaart uit 1951 (kaartblad 19C) laat de huidige bebouwing op de planlocatie zien. De eerdere bebouwing die op de oudere kaarten is aangegeven, is verdwenen. Op de versie uit 1961 is meer bebouwing langs de dijk te zien. Ook staat de autosnelweg A9 naar Alkmaar aangegeven, deze is op 31 oktober van dat jaar opengesteld voor verkeer.

Figuur 8 Plangebied Sluisbuurt op uitsnede van topografische militaire kaart (Bonneblad) uit 1879.

2.4 ARCHEOLOGISCHE WAARDEN IN HET ONDERZOEKSGEBIED

Archeologische waarnemingen in de omgeving van de planlocatie bestaan uit enkele (grootschalige) opgravingen en een groot aantal losse vondsten, vooral scherven, botmateriaal en houtskool uit de Late-IJzertijd tot en met de Nieuwe tijd. Deze zijn vooral aangetroffen tijdens veldkarteringen die in grote delen van het landelijk gebied in het kader van de ruilverkaveling zijn uitgevoerd.
Dat de strandwal al vanaf het Laat-Neolithicum door mensen werd bezocht kan worden afgeleid van de uit deze periode stammende rituele depositie van bijl en runderkies. Deze vondst werd aangetroffen op de strandwal bij Achterloet (wnr.39340). Ook de bronstijdsporen (kuilen) die in Uitgeest-Waldijk zijn opgegraven, lagen op de strandwal (wnr. 45269 e.v.). Bij de aanleg van de tunnel onder het spoor De Kleis is in 2003 een boomstamkano uit de Vroege-IJzertijd gevonden (wnr. 47895). De kano lag in een dichstgeslibde getijdegeul.[2]
Uit de Late-IJzertijd en Romeinse tijd komen veel sporen in het onderzoeksgebied voor, geconcentreerd op de strandwallen, oude duinen, oeverwallen en kreekruggen. Uitvoerig onderzoek naar deze periode heeft plaatsgevonden in de Uitgeesterbroekpolder, Dorregeest en bij Molen De Dog. Hier zijn kringgreppels, perceleringsgreppels, kuilen en diverse huisplattegronden opgegraven. De aangetroffen boerderijen uit de Late-IJzertijd en Romeinse tijd in de regio zijn over het algemeen drieschepig met een woon- en stalgedeelte. In de Romeinse tijd komen de zogenaanmde plaggenhuizen (*walliditches*) voor. In Uitgeesterbroekpolder 54 werd een voor deze periode atypische boerderijplattegrond aangetroffen. Het huis was gebouwd met palen en zodenwanden en had een vloer van veenplaggen (wnr. 18540).[3] In Uitgeest-Dorregeest zijn tien skeletten van volwassenen en kinderen verspreid in de nederzetting en een geul gevonden. Naast de menselijke begravingen kwamen ook dierbegravingen voor. De graven zijn tussen 100-400 na Chr. gedateerd.[4] In Uitgeest- Molen De Dog komen ook dierbegravingen voor. Hier zijn nederzettingsresten uit de Late-IJzertijd tot in de Late-Middeleeuwen opgegraven (wnrs. 22434, 33676).
Op de plaats waar eens De Krijgsman stond, heeft de AWN in de jaren '90 archeologisch onderzoek verricht. Verder zijn in de directe omgeving van de planlocatie geen waarnemingen bekend.

De op de geogenetische kaart[5] in figuur 9 toegevoegde archisnummers refereren alle naar waarnemingen. Onderzoeksmeldingen en vondstmeldingen uit het Archisbestand voegden geen relevante informatie toe. Waar de Archisnummers eenzelfde vindplaats aanduiden is het laagste nummer op de kaart geplaatst. Dit geldt ook waar enkele losse waarnemingen zijn samengevoegd door hun nabijheid en overeenkomstig vondstmateriaal (fig.9, tabel 1).

vindplaats	archis wnr	opmerking	Periode
Uitgeest-Tolvaart	10551	enkele scherven	LME
Uitgeest-Assum	10552,10553,10554, 15009,38047	enkele scherven incl. Romeins import	LIJ-ME
Uitgeest	10556	een scherf	ME
Uitgeest-Busch en Dam-1	10557,10558,14785, 14786,22670	cultuurlaag,kuil,scherven,bot,paal;wrs late-ijzertijderf	LIJ-ROMV
Krommeniedijk-Lage Dijk	14787	enkele scherven	ROM
Uitgeest	15009	enkele scherven	ROM-LME
Uitgeest-Benes	15102,15104,15105, 15113,15120,15121, 15122	cultuurlaag en greppel/sloot,oven,scherven,bot,maalsteen,slak.	LIJ-LME
Uitgeest-Zienlaan	15106,37995	gronsporen,resten van motte	LME
Uitgeest-Dorregeest	15109,29950,37236, 37791,40282	nederzetting,mens en dierbegravingen,en restgeul met deposities.	LIJ-ME
Uitgeest-Ziendijk	17734,17735	sporen van nederzetting en boerderij (NTA)	ROM-NTA
Uitgeest-De Koog	18529,18530,59720	scherven en greppels	ROMV-ME
Uitgeest-Uitgeesterbroekpolder-18	18532,18533,51000	nederzetting,veldinrichting,rituele deposities	LIJ-ROMV
Uitgeest-Uitgeesterbroekpolder-19	18539	enkele scherven	ROM
Uitgeest-Uitgeesterbroekpolder 54	18540	nederzetting	ROM
Uitgeest-Molen de Dog	22434,33676	nederzetting,percelering,huisplattegrond (VME),dierbegraving (LIJ)	LIJ-LME
Uitgeest-Rijksweg 9	22539,22540,22541, 22668,22819	enkele scherven op verschillende plekken.	LIJ-LME
Uitgeest-Molensloot	22629,22631,22632, 47287	enkele scherven op verschillende plekken en ophoging.	ROM
Uitgeest-Uitgeestermeer	22630	cultuurlaag,kuil en scherven	ROM
Uitgeest-Middelweg	228097	enkele scherven	IJ

[2] De Koning 2007.
[3] Therkorn *et all* 1986.
[4] De Koning 2000.
[5] Kok 2008, binnenkant omslag.

vindplaats	archis wnr	opmerking	Periode
Uitgeest-Polder de Zien	37220	een scherf	ROMV
Uitgeest-Achterloet	39340	rituele depositie: bijl en runderkies	LNEO
Uitgeest-Uitgeesterbroekpolder-a	40226	enkele scherven	ROM
Uitgeest-Beatrixlaan 16	40269	enkele scherven,terra sigillata en een cultuurlaag.	ROM
Uitgeest-Rijksweg 6	40280	nederzetting	ROM-VME
Uitgeest-Rijksweg	40281	scherven,terra sigillata,bronsfragment en bot.	ROM
Uitgeest-Meldijk; de Krijgsman	42972	achtkantige bovenkruier	LME
Uitgeest-Waldijk	45269,45270,55199,404716,407421,411231,411308	bronstijd kuilen en nederzetting uit Romeinse tijd.	LBRONS-ME
Uitgeest-De Kiels	47895	kano	VIJ
Krommenie-21	48890	paalzetting	ROMV
Uitgeest-De Groene Oriehoek-4	49990	veel scherven,bot,fibula en spinklosje	ROM-ME
Uitgeest-De Groene Oriehoek-3	55752	nederzetting	ROM
Uitgeest-De Groene Oriehoek-2	56150	31 scherven	LIJ-ROMV
Uitgeest-De Groene Oriehoek-1	56164	veel scherven,bot en leem	LIJ-ROMV
Uitgeest-Dijkland	56384	cultuurlaag	ROM
Uitgeest-Uitgeesterbroekpolder-b	56483	een scherf,cultuurlaag	ROM
Castricum-LHB045	100733,100742,100751,100756,100807,106148	elk archis-nr. enkele scherven,gemiddeld coordinaat gebruikt.	ROM-ME
Castricum-LHB035	100817	enkele scherven	ROM
Uitgeest-LHB064	100860	een scherf	ROM-ME
Uitgeest-UBA153	100881	een scherf	LIJ
Uitgeest-UBA147	100882	enkele scherven	ROM
Uitgeest-UBA149	100899	enkele scherven	LIJ-ROM
Uitgeest-UBA144	100901	enkele scherven	ROM
Uitgeest-UBA145	100906	enkele scherven	ROM
Uitgeest-UBA152	100911	enkele scherven	ROM
Uitgeest-LHB062	100919	enkele scherven	VME-NT
Uitgeest-LHB059	100948	een scherf	ROM-ME
Uitgeest-UBA130	101007	fragment kogelpot	LME
Uitgeest-UBA209	101040	enkele scherven	LME
Uitgeest-Weld/Dielofsmeerpolder	101057,101060,45250	scherven en mogelijk ophoging,cultuurlagen	ROM
Uitgeest-LHK003	101066	enkele scherven	NTA
Uitgeest-LHK001	101070	enkele scherven Pingsdorf	VMED-LMEA
Uitgeest-UBA002	101078	enkele scherven en houtskool	ROM
Uitgeest-UBA001	101083	een scherf	ROM
Uitgeest-UBA011	101085	een scherf (ROM),houtskool,haardplaats (LME)	ROM-LME
Uitgeest-UBA114	101087	een scherf	ROM
Uitgeest-UBA012	101091,101138	enkele scherven en houtskool	ROM
Uitgeest-UBA026	101100	enkele scherven	ROM
Uitgeest-UBA099	101101,101152	enkele scherven	ROM
Uitgeest-LHK-029	101107	enkele scherven	ROM
Uitgeest-UBA027	101108,101131	enkele scherven	LIJ-ROM
Uitgeest-UBA140	101110	een scherf	ROM
Uitgeest-UBA017	101113,101132	enkele scherven	ROM
Uitgeest-UBA063	101119,101122,101136,101161,101162	enkele scherven en houtskool	ROM
Uitgeest-UBA141	101120	enkele scherven	ROM
Uitgeest-UBA207	101129,101140	enkele scherven	ROM
Uitgeest-UBA250	101144	vele scherven,ophoging	LIJ-ROM
Uitgeest-UBA203	101163,101165,101170,101171	hutteleem,scherven en ophoging	ROM
Uitgeest-UBA205	101181	enkele scherven	ROM
Uitgeest-UBA069	101190,101193,101194,101202	meerdere scherven	ROM
Uitgeest-LHK002	101209	een scherf,Pingsdorf	VMED-LMEA
Uitgeest-UBA123	101229	enkele scherven	ROM
Uitgeest-UBA210	101232,101238	enkele scherven en een scherf laat steengoed	ROM-NT
Uitgeest-UBA126	101240	enkele scherven	ROM
Uitgeest-UBA124	101243	enkele scherven	ROM

Tabel 1. Archismeldingen in het onderzoeksgebied tussen de coördinaten X108.000-112.000/Y502.000-506.000, behorende bij figuur 9.

Zie achterin het rapport figuur 9. Archis-waarnemingen in het onderzoeksgebied tussen de coördinaten X108.000-112.000/Y502.000-506.000 op de geogenetische kaart van Vos (Kok 2008).

3. VERWACHTING ARCHEOLOGISCHE WAARDEN

Voor de voorspelling is de geogenetische kaart[6] van het gebied gebruikt. Deze kaart is gedetailleerder dan de IKAW omdat daar alleen de hoge delen in het landschap een hoge waardering krijgen zonder onderscheid naar periode. De geogenetische kaart geeft daarnaast inzicht in de ontstaansgeschiedenis van het landschap en geeft zo de mogelijkheid ook tijdsdiepte in te bouwen. Opgravingen in het gebied zoals in Dorregeest en de Uitgeesterbroekpolder laten zien dat de vindplaatsen grote gebieden met sporen kunnen omvatten.[7] Daarnaast zijn historische kaarten geraadpleegd.

Paleolithicum-mesolithicum
Deze periode komt in het gebied wel voor in Archis-waarnemingen, maar de datering moet als niet juist beschouwd worden. Het gaat hier om archeologische indicatoren zoals houtskool en bot die op het oog niet te dateren zijn. Deze hebben een ruime datering gekregen die niet relevant is voor het onderzoeksgebied. De geologische omstandigheden van het gebied laten echter zien dat het in het onderzoeksgebied in deze periode of nog zee was, of de afzettingen op een dusdanige diepte liggen (tiental meters) dat deze niet bij gewone ingrepen in de bodem aangeroerd worden. In het plangebied zijn vondsten uit deze periode onwaarschijnlijk.

Neolithicum-Bronstijd
Land in de vorm van strandwallen ontstaan in het plangebied in het Laat-Neolithicum. Uit deze periode stamt ook de oudste vondst in het onderzoeksgebied. Het gaat om een depositie van een bijl en runderkies op enkele meters diepte op de strandwal (wnr. 39340).
Sporen uit de Bronstijd zijn op de vindplaats Uitgeest-Waldijk opgegegraven met enkele kuilen en vondsten. Ook deze vindplaats is gestitueerd op de strandwal. Voor deze periode worden alle vondsten in het onderzoeksgebied en de regio verwacht op de strandwal.[8] Aangezien het plangebied niet op de strandwal ligt hoeven we hier geen sporen of vondsten uit deze periode te verwachten.

Vroege- Midden-IJzertijd
In het onderzoeksgebied is voor deze periode alleen de kano bekend, gevonden bij de aanleg van de tunnel onder het spoor (wnr. 47895). Dit type bijzondere vondst is moeilijk voorspelbaar. Het laat echter zien dat dit gebied in deze periode bezocht werd. In de regio komen vindplaatsen vooral voor in het veengebied op oeverwallen en op de strandwallen en oude duinen.[9] Deze vondsten concentreren zich ten zuiden en zuidoosten van het onderzoeksgebied. Aangezien het plangebied niet deze geologische fenomenen bevat is de verwachting voor deze periode laag.

Late IJzertijd-Romeinse IJzertijd.
Voor deze periode zijn in het onderzoeksgebied vele vindplaatsen bekend. Vindplaatsen waar opgravingen hebben plaatsgevonden zoals Uitgeesterbroek-18 en 54 laten de verscheidenheid aan sporen en vondsten zien,[10] waaronder de voor het Oer-IJ gebied typische *wallditch*-huis. In het onderzoeksgebied blijven de vondsten en sporen zich concentreren op de strandwallen, oude duinen, oeverwallen en kreekruggen. De sporen komen tussen de 40-60 cm onder het maaiveld voor. In mindere mate liggen vondsten en sporen nu echter ook op de voormalige kweldervlakte en wadafzettingen. Het plangebied ligt in de voormalige kweldervlakte en ook al kunnen hier dus sporen voorkomen tussen de 40-60cm beneden maaiveld, de kans hierop is niet groot. De verwachting voor het plangebied voor deze periode is dan ook laag tot midden.

Middeleeuwen-Nieuwe Tijd.
Uit de Vroege-Middeleeuwen zijn in het onderzoeksgebied vooral de grote vondstcomplexen bij Dorregeest en Molen-de Dog bekend.[11] Het gaat hier om nederzettingen, mens- en dierbegravingen, en landinrichting/percelering. Wederom liggen deze vooral op de strandwal en kreekruggen/oeverwallen. Binnen Uitgeest kan men in het huidige wegenpatroon een viertal van deze vroegmiddeleeuwse nederzettingen herkennen: Assum, Westergeest, Oostergeest en Dorregeest. In deze periode begint het gebied te vernatten en ontstaan grote veengebieden direct en soms zelfs deels over de strandwallen.[12] Het plangebied ligt rond deze tijd in het laagveen.

---

[6] Kok 2008, binnenkant omslag.
[7] Therkorn 2004, De Koning 2000.
[8] Kok 2008.
[9] Kok 2008.
[10] Therkorn 2004, Therkorn *et all* 1986.
[11] De Koning 2000.
[12] Kok 2008, figuur 3.10.

In de loop van de 10e eeuw kon het ten oosten van de strandwallen gelegen veengebied worden ontgonnen. Rond 1150 diende zich echter een periode van hoge waterstanden en stormvloeden aan en ging veel veengebied verloren door het ontstaan van grote meren zoals Uitgeestermeer. De Lage- of st-Aagtendijk is rond 1290 aangelegd als bescherming tegen het oprukkende water. Met de ligging aan het Uitgeestermeer had het dorp goede verbindingsmogelijkheden met het omringende gebied en de Zuiderzee. In de periode 1500-1650 werd Uitgeest een klein centrum van handel, nijverheid en zeevaart. In deze tijd werd een groot aantal industriewindmolens te Uitgeest gebouwd. De meelmolen De Krijgsman in de Sluisbuurt dateert ook uit deze periode. Op de historische kaart uit 1657 is geen bebouwing op de planlocatie aangegeven.

Voor de Vroege-Middeleeuwen is de verwachting in het plangebied laag. In de latere periode ligt het plangebied aan de Lagendijk die onderdeel uitmaakt van een cultuurhistorisch belangrijk complex van binnendijken en molens. Er geldt een midden verwachting voor sporen vanaf de Late-Middeleeuwen. Op historische kaarten is op de locatie echter geen bebouwing te zien en de daadwerkelijke verwachting ligt daarom iets lager.

4. ADVIES

De verwachting is laag tot midden dat behoudenswaardige archeologische resten in het plangebied aanwezig zijn. Vondsten en sporen uit de vroege prehistorie tot de Midden-IJzertijd en uit de Vroege-Middeleeuwen worden gezien de landschappelijke ligging van de locatie niet verwacht. De kans op het aantreffen van resten uit de Late-IJzertijd en Romeinse tijd is aanwezig maar wordt evenwel klein geacht. Toevalsvondsten zoals de boomstamkano bij spoorwegtunnel De Kleis zijn natuurlijk nooit uit te sluiten.

Vanaf de Late-Middeleeuwen grenst het plangebied aan de Lagendijk die onderdeel uitmaakt van een belangrijk gebied van binnendijken en molens. De sluis waaraan de locatie grenst dateert uit 1641. In de directe nabijheid van het plangebied stond de meelmolen De Krijgsman uit 1653. Schuin tegenover de locatie staat aan de andere kant van de ophaalbrug het gemaal Meldijk (1874). Het plangebied maakt daarmee deel uit van een boeiende geschiedenis van Uitgeest. Op de locatie zelf worden echter geen archeologische resten verwacht, gezien de ligging en de informatie afkomstig van historische kaarten. Archeologisch vervolgonderzoek wordt daarom ook niet nodig geacht.

Bij de planontwikkeling moet echter wel rekening worden gehouden met de ligging nabij de dijk. De aan- en afvoertrajecten van bouwmateriaal mogen het dijklichaam niet aantasten.

Mochten tijdens de uitvoering van de werkzaamheden toch archeologische resten in de ondergrond worden aangetroffen dan is conform de Monumentenwet 1988 (herziene versie 2007) melding van de vondsten bij het ministerie van OCW en Rijksdienst van Cultureel Erfgoed verplicht. In dat geval of bij twijfel wordt tevens geadviseerd contact op te nemen met de Historische Vereniging 'Oud Uitgeest'.

LIJST VAN FIGUREN EN TABELLEN

Figuur 1. Ligging van de planlocatie Sluisbuurt 11/11A (A) in Uitgeest. Inzet: Uitgeest in Nederland.

Figuur 2. Huidige situatie (directe omgeving van) plangebied Uitgeest-Sluisbuurt 11/11A (foto's Elles Besselsen, 29 juni 2010).

Figuur 3. Huidige en geplande toekomstige situatie van het plangebied Uitgeest-Sluisbuurt 11/11A.

Figuur 4. Paleogeografische kaarten van het Oer-IJ gebied rond 2500 voor Chr., 1500 voor Chr., 1000 voor Chr., 500 voor Chr., 0, 1000 na Chr. (uit Kok 2008). ACHTERIN RAPPORT

Figuur 5. Prentbriefkaart van meelmolen 'De Krijgsman' aan de Lagendijk, ophaalbrug en poldergemaal in Uitgeest in de nabije omgeving van de planlocatie Sluisbuurt (bron: www.noordhollandsarchief.nl, collectie prentbriefkaarten Provinciale Atlas, circa 1920).

Figuur 6 Plangebied Sluisbuurt op uitsnede van Toonneel des Aerdrijcks ofte Nieuwe Atlas, kaartdeel 257, van Johan Blaeu 1657.

Figuur 7 Plangebied Sluisbuurt op uitsnede van kadasterkaart (minuutplan), sectie D, blad 2 uit 1811-1832.

Figuur 8 Plangebied Sluisbuurt op uitsnede van topografische militaire kaart (Bonneblad) uit 1879.

Figuur 9. Archis-waarnemingen in het onderzoeksgebied tussen de coördinaten X108.000-112.000/Y502.000-506.000 op de geogenetische kaart van Vos (Kok 2008) ACHTERIN RAPPORT

Tabel 1. Archismeldingen in het onderzoeksgebied tussen de coördinaten X108.000-112.000/Y502.000-506.000, behorende bij figuur 9.

)

)

GERAADPLEEGDE BRONNEN

Archeologisch Informatie Systeem (www.archis.nl)

KennisInfrastructuur CultuurHistorie (www.kich.nl).

Kok, M.S.M., 2008: *The homecoming of religious practice: an analysis of offering sites in the wet low-lying parts of the landscape in the Oer-IJ area (2500 BC- AD 450)*, academisch proefschrift, Rotterdam.

Koning, J. de, 2000: *Uitgeest: Dorregeest en De Dog*. Universiteit van Amsterdam, intern rapport.

Koning, J. de/P.Vos, 2007: *De opgraving van een prehistorische boomstamkano in Uitgeest, N-H.* (Hollandia-reeks 170).

Koning, J. de, 2007: 3000 jaar bewoning bij Assum. Nederzettingssporen uit de Late Bronstijd-Vroege IJzertijd, Miden IJzertijd, Romeinse tijd en Late Middeleeuwen bij de Waldijk en de Assumervaart, gemeente Uitgeest (Hollandia-reeks 171).

Lange, S./E.A.Besselsen/H.van Londen, 2004: *Het Oer-IJ estuarium. Archeologische KennisInventarisatie (AKI)* (AACpublicaties 12) Amsterdam.

Leidenarchief.nl

Nijs de, T./E. Beukers, 2001: *Geschiedenis van Holland tot 1572. Deel I*, Hilversum.

Noordhollandsarchief.nl

Therkorn, L.L./P. van Rijn/M. Verhagen, 1986: Uitgeesterbroekpolder 54. *Holland* 18, 284-288.

Therkorn, L.L., 2004: *Landscaping the Powers of Darkness & Light. 600BC-350AD settlement concerns of Noord-Holland in wider perspective*. Universiteit van Amsterdam, proefschrift.

Watwaswaar.nl

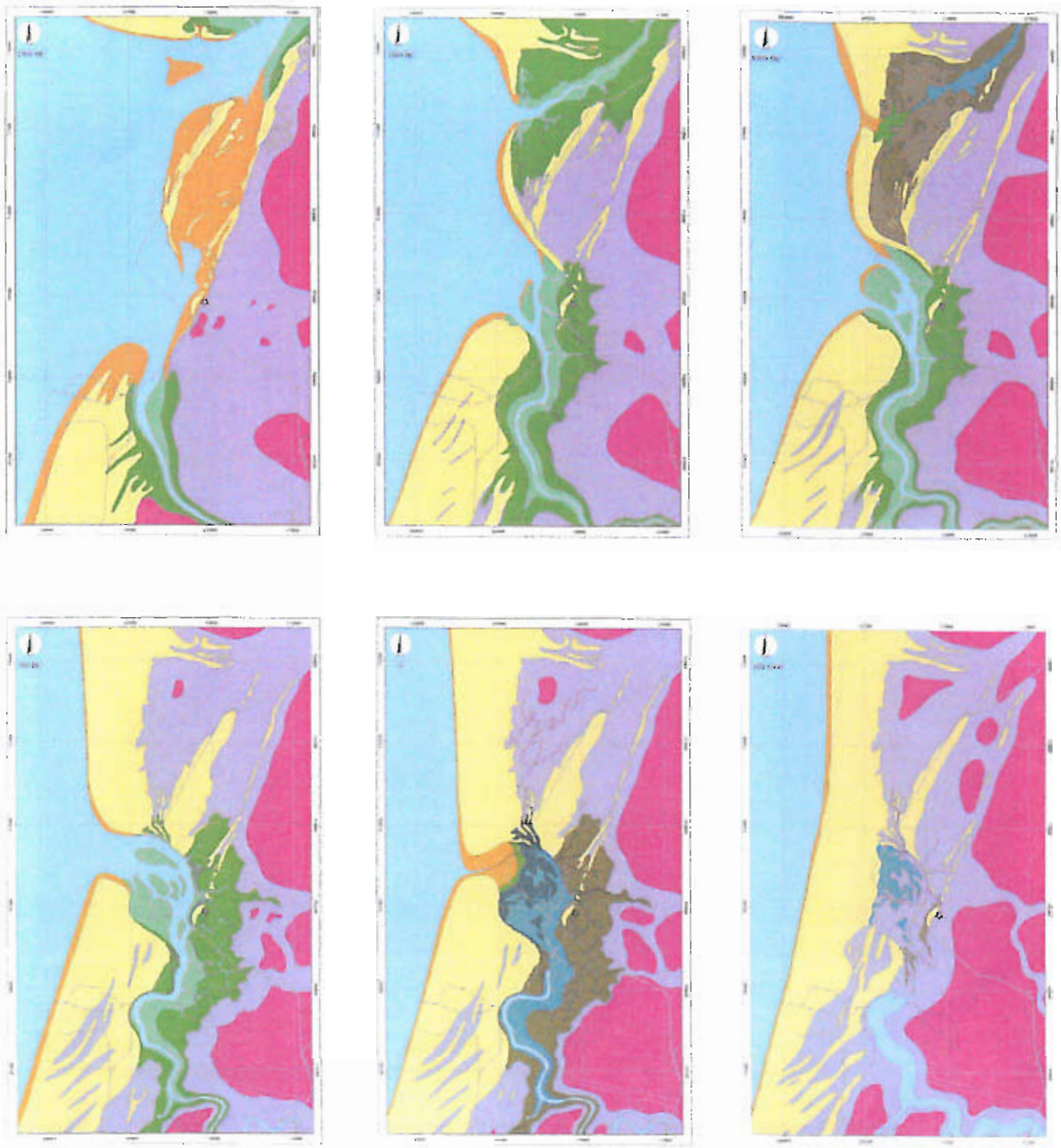

Figuur 4. Paleogeografische kaarten van het Oer-IJ gebied rond 2500 voor Chr., 1500 voor Chr., 1000 voor Chr., 500 voor Chr., rond de jaartelling en 1000 na Chr. (uit Kok 2008). Zie voor legenda figuur 9.

)

)

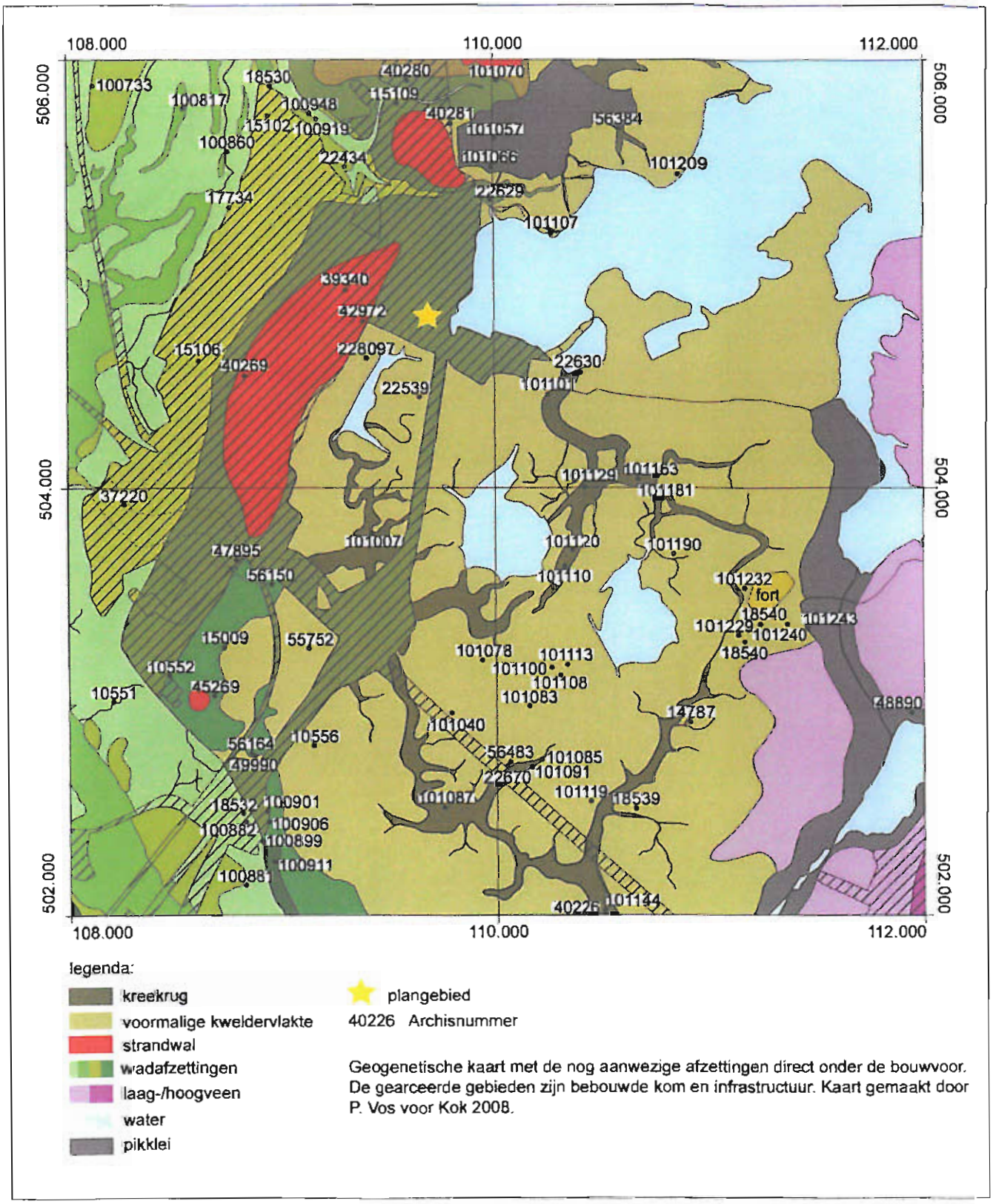

Figuur 9. Archis-waarnemingen in het onderzoeksgebied tussen de coördinaten X108.000-112.000/Y502.000-506.000 op de geogenetische kaart van Vos (Kok 2008).